

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πρώτη έκδοση του έργου μας «Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» (2008) έχει από καιρού εξαντληθεί. Οι διαρκείς παρεμβάσεις του «παλίμβουλου» Νομοθέτη (άλλες δικαιολογημένες και άλλες όχι) δεν μας επέτρεψαν να προβούμε σε δεύτερη έκδοση, λόγω της διαρκούς ανασφάλειας δικαίου που επικρατούσε όλα αυτά τα έτη που επιδρούν αναγκαιώς στη διαρκεσιμότητα του βιβλίου.

Η ψήφιση και η «αναθεώρηση» από τη Βουλή του νέου ΚΠοινΔ το έτος 2009, αποτελεί μια νέα σταθερά και φρονούμε ότι επιβάλλεται ήδη παρούσα δεύτερη έκδοση. Είναι πράγματι πολλές οι παρεμβάσεις του Νομοθέτη στα καθιερωμένα πρότυπα και αξίζει μια νέα προσέγγιση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο. Παρόλο που, όπως διαφαίνεται, η στοχοθεσία του νέου ΚΠοινΔ είναι η διασφάλιση μιας «ταχύτερης» διαδικασίας και μεγαλύτερων εγγυήσεων μιας «δίκαιης δίκης», αμφιβάλλουμε αν θα επιτευχθεί ο πρώτος στόχος, χωρίς την εξασφάλιση και των αναγκαιών υλικοτεχνικών υποδομών. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι για τη διαιώνιση των δικών (πέντε και πλέον έτη για την εκδίκαση ποινικών υποθέσεων) δεν ευθύνεται η Δικονομία, αλλά η έλλειψη κατάλληλων αιθουσών, ώστε να εξασφαλίζεται η αδιάλειπτη εκδίκαση από τους δικαστές.

Στο παρόν πόνημα καταβλήθηκε προσπάθεια επεξεργασίας του κειμένου του νέου ΚΠοινΔ με τρόπο που να παρέχονται κατανοητές συνοπτικές απαντήσεις στα ερωτήματα που αναφύονται κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή του σε ένα σύννηθες φάσμα της καθημερινότητας, με σεβασμό στην εσωτερική δομή του συνόλου, αλλά και των κατ' ιδίαν διατάξεών του.

Καταβλήθηκε προσπάθεια να παρατεθούν στο πόνημα τούτο, συνοπτικά και οι απόψεις των θεωρητικών του επιστημονικού τούτου πεδίου, ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να πληροφορηθεί τους προβληματισμούς του στοχασμού τους, ιδίως όπου η νομολογία δεν είναι σταθερή ή βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο διάπλασης ή διαφαίνεται η ωρίμανση συνθηκών μεταβολής της. Προς τούτο έγινε ευρεία χρήση και της νομολογίας, όπου οι παρεμβάσεις του νέου νομοθέτη δεν έθιξαν τα ήδη ισχύοντα.

Στο χώρο του Ποινικού Δικονομικού Δικαίου σοβαρό παράγοντα διάπλασης του αποτελεί και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Καταβλήθηκε προσπάθεια να καταχωρηθούν

Πρόλογος

(κατά το δυνατόν) στα ερμηνευτικά σχόλια του κάθε άρθρου και οι σχετικές αποφάσεις, με αναφορά και στη βραδεία και πολλές φορές “απρόθυμη”, αν όχι απόλυτα αρνητική, response των δικών μας δικαστηρίων στα νέα αιτήματα του Zeitzgeist.

Η συνοπτικότητα του έργου, που στοχεύει στη δυνατότητα της ευχερούς μεταφοράς και χρήσης του κατά πάντα χρόνο, οδήγησε στην ανάγκη συμπύκνωσης του νοήματος, που αποτελεί μια φοβερά δύσκολη νοητική διεργασία, με ελλοχεύοντα τον κίνδυνο αμφισημίας ή και πολυσημίας - σε τέτοιες περιπτώσεις είναι χρήσιμη για τον αναγνώστη η προσδρομή στην παραπεμπόμενη βιβλιογραφία και νομολογία, αλλά και η αυτοτελής από αυτόν έρευνα έβραν των παραπομπών του έργου. Συναφώς, καταβλήθηκε προσπάθεια για τη νοηματική εκφορά του πονήματος στη γλώσσα που κατανοεί και η σύγχρονη και επερχόμενη γενιά των νομικών.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε θερμώς τον εκδότη κ. Πάνο Σάκκουλα για την απόλυτα επιμελημένη και καλαίσθητη υλοποιημένη μορφή του πονήματος, τους συνεργάτες του εκδοτικού οίκου, και ιδιαίτερα τον εξάίρετο επιστημονικό συνεργάτη του Εκδοτικού Οίκου κ. Θωμά Σάμιο για τη χρήσιμη συμβολή του.

Χολαργός, Απρίλιος 2020

Μιχαήλ Πολυκ. Μαργαρίτης
Αρεοπαγίτης ε. τ.

Άντα Μαργαρίτη
Δικηγόρος παρ' Εφέταις

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Γενική Εισαγωγή

1. Α. Ορισμοί. Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων που προσδιορίζουν τα όργανα και τη διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και ειδικότερα, τη δίωξη και ανάκριση των εγκλημάτων, τη διάγνωση της ενοχής ή αθωότητας των φερομένων ως δραστών και την επιβολή των ποινών και μέτρων ασφάλειας, καθώς την εκτέλεση των αποφάσεων (σχετ. Καρράς ΠοινΔικΔ έκδ. Δ σ. 3). Σχετ. με τη **νομική φύση** της ποινικής δίκης, κρατούσα στην Ελλάδα είναι η θεωρία της **έννομης σχέσης**, κατά την οποία η δίκη αποτελεί μια έννομη σχέση μεταξύ του δικαστηρίου και των μερών, από τα οποία απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις των υποκειμένων της δίκης. Άλλες θεωρίες, είναι αυτή της **έννομης κατάστασης**, και της δίκης ως **κοινωνικού συστήματος** (βλ. σχετ. Καρρά ό. ανωτ. σ. 3 επ.). **Σκοπός** της ποινικής δίκης είναι η ουσιαστικά ορθή απόφαση για το αξιόποινο του κτγρ, σύμφωνη με τη δικονομική τάξη και πραγματώνουσα την εν δικαίω ειρήνη.

2. Β. Τα θεωρητικά θεμέλια του ποινικού δικονομικού δικαίου. Κατά την πλέον σύγχρονη άποψη η ποινική δικονομία αποτελεί «εφαρμοσμένο συνταγματικό δίκαιο» (BVerfGE 12, 113, 124) και προσθέτουμε και «δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Σκοπός της ποινικής δίκης, κατά τη Συντ 99 παρ. 1, είναι η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των άλλων μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι.

3. Γ. Οι θεμελιώδεις αρχές της ποινικής δίκης. Τα ποιοτικά γνωρίσματα της ποινικής δίκης συνιστούν το γνωσιοθεωρητικό πλαίσιο, δηλ. τις πνευματικές βάσεις της ποινικής δικονομίας (βλ. αναλ. Λίβο ΠΧ ΝΕ 301). Για την ορθή κατανόηση του φαινομένου της ποινικής δίκης θεωρούμε χρήσιμες τις ακόλουθες βασικές παρατηρήσεις:

4. 1) ο εκκοσμικευμένος της χαρακτήρας. Η πολιτεία, κατ' αντίθεση προς παλιότερες εποχές, σε μια ποινική δίκη (με εξαίρεση τον όρκο που ήδη εν πολλοίς έχει καταρληθεί), δεν εμπλέκει το Θεόν.

5. 2) ο ορθολογικός της χαρακτήρας. Κατά κύριο λόγο η δίκη εξελίσσεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν μέσω αυτής να συναχθούν τα δύο σκέλη του νομικού συλλογισμού. Μέσω των αποδείξεων και της συμμετοχής των λοιπών παραγόντων της δίκης (κτγρ, συνηγόρων κ.λπ.) βοηθείται το δικαστήριο, με μια τυπική διαδικασία, στην κατάρτιση της μείζονος και της ελάσσονας πρότασης του δικανικού του συλλογισμού. Προς τούτο πρέπει να ακολουθηθούν ορισμένες αρχές:

α) *Η δικαιοκρατική αρχή.* Η δίκη διεξάγεται ακριβώς όπως προβλέπουν οι διατάξεις του δικαίου, ώστε να εξασφαλίζεται η ελεγχιμότητα της έκβασής της.

β) *Η αρχή της απροσωποληψίας και αμεροληψίας.* Η αρχή της αμεροληψίας εξασφαλίζεται με τους λόγους αποχής και εξαίρεσης των δικαστών (βλ. άρθρ. 14-26). Παράλληλα ισχύει και η *αρχή του φυσικού δικαστή*, δηλ. η απαγόρευση της ακούσιας αφαίρεσης του ορισμένου από το νόμο για κάθε διάδικο δικαστή. Στα μεγαλύτερα δικαστήρια οι συνθέσεις καθορίζονται με κλήρωση. Κρίθηκε ότι δεν παραβιάζεται η αρχή του φυσικού δικαστή με τις ειδικές κληρώσεων στις υποθέσεις τρομοκρατίας (ΑΠ 1413/10 ΤΝΠ ΔΣΑ, υπόθ. ΕΟ 17Ν).

Γενική εισαγωγή

γ) *Η αρχή της δικανικής αλήθειας.* Η «αλήθεια» που αναζητείται σε μια ποινική δίκη είναι αυτή που ανταποκρίνεται στην προσπελάσιμη διά των κοινών και νόμιμων αποδείξεων αλήθεια. Εξαιρέση μπορεί να αποτελέσουν οι περιπτ. αποδεικτικής ανάγκης, δηλ. με τις ειδικές ανακριτικές μεθόδους (βλ. άρθρ. 177). Με την παρούσα αρχή είναι σύστοιχη και η υποχρέωση αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων (βλ. αναλυτικά άρθρ. 139).

δ) *Η αρχή της δημοσιότητας της δίκης.* Βλ. αναλυτικά γι' αυτήν άρθρ. 329, 330.

ε) *Η αρχή της κατ' αντιδικία διεξαγωγής της δίκης και της ισότητας των όπλων.* Βλ. αναλυτ. άρθρ. 138, 333 παρ. 2 και 3, 357 παρ. 3, 358, 364, 369 παρ. 1.

6. 3) Η κατά κανόνα συγκρότηση των ποινικών δικαστηρίων από επαγγελματίες δικαστές. Η συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στη Χώρα μας είναι πολύ περιορισμένη (βλ. εισαγ. σημ. άρθρ. 377-408).

7. Δ. Πηγές του δικονομικού δικαίου. Βασική πηγή αποτελεί ο ΚΠοινΔ. Παράλληλα, πηγή αποτελούν και Συντ διατάξεις, όπως αυτές των άρθρ. 5, 5Α, 7 παρ. 2 και 4, 8, 9, 9Α, 10 παρ. 2, 14, 19 κ.λπ. Επίσης η ΕΣΔΑ, όπως αυτή ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ. Το Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα του ΟΗΕ και ο ΚΟΔΚΔΛ (ν. 1756/1988, όπως ισχύει σήμερα. Αλλά και ο ΠΚ διαλαμβάνει διατάξεις δικονομικού χαρακτήρα, όπως τα άρθρ. 5-11, 111-116, 117-120, 121-133, καθώς και ο ΣΠΚ. Τέλος δικονομικού δικαίου διατάξεις διαλαμβάνονται και σε διάφορους ειδικούς ποινικούς νόμους, όπως λ.χ. ν. 3994/11, 3904/10, 3860/10, 3811/09 κ.λπ. Πρόσφατα, με το ν. 4307/2014 ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο: Α) Η Απόφαση–Πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ της 27.11.2008, όπως τροποπ. με την Απόφαση–Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ της 26.2.2009, σχετ. με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις. Β) Η Απόφαση–Πλαίσιο 2008/947/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27.11.2008, όπως τροποπ. με την Απόφαση – Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2009, σχετ. με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις που προβλέπουν την αναστολή εκτέλεσης της ποινής ή απόλυση υπό όρους. Και Γ) Η Απόφαση–Πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 23.11.2009, σχετ. με την εφαρμογή, μεταξύ των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση.

8. Ε. Ιστορικό του προϊσχ. ΚΠοινΔ. Ο ΚΠοινΔ κυρώθηκε με το ν. 1493/1950 και τέθηκε σε ισχύ από την 1.1.1951. Στις διάφορες συντακτικές εργασίες του ΚΠοινΔ μετείχαν διακεκριμένοι νομομαθείς, όπως: Μπουρόπουλος, Γιωτόπουλος, Τσουκαλάς, Χωραφάς, Γεωργίου, Ζαγκαρόλας, Χιώτης, Ρηγανάκος κ.ά. Παρόλα αυτά δεν είναι με απόλυτη σαφήνεια διατυπωμένος, ούτε ορθολογικά διαρθρωμένος κώδικας, όπως ο ΑΚ ή ΠΚ ή και ο ΚΠολΔ. Για το λόγο αυτό, και η χρήση του είναι δυσχερής, αλλά και η ερμηνεία του πλειστάκις απαιτεί καταβολή μείζονας προσπάθειας. Έκτοτε υπέστη τόσες πολλές τροποποιήσεις που σε μερικά σημεία του είναι αγνώριστος. Τέτοιες τροποποιήσεις επέφεραν οι ν. 1160/1972, 470/1976, 969/1979, 1128/1981, 1178/1981, 1649/1986, 1653/1986, 1738/1987, 1756/1988, 1688/1989, 1897/1990, 1941/1991, 1952/1991, 1968/1991, 2145/1993, 2172/1993, 2207/1994, 2331/1995, 2408/1996, 2479/1997, 2521/1997, 2721/1999, 2865/00, 2915/01, 2928/01, 3060/02, 3090/02, 3160/03, 3189/03, 3251/04, 3346/05, 3472/06,

3772/2009, 3783/2009, 3811/2009, 3849/2010, 3860/2010, 3875/2010, 3904/2010, 3994/2011, 4055/2012, 4139/2013, 4198/2013, 4236/2014, 4254/2014, 4274/2014, 4322/2015, 4356/2015, 4360/2016 και 4411/2016. Μερικές φορές οι τροποποιήσεις ήταν αποτέλεσμα δυσλειτουργιών που είχαν παρατηρηθεί στο χώρο απονομής της δικαιοσύνης, ενώ άλλες επιβλήθηκαν από την ανάγκη προσαρμογής σε υπερεθνικούς κανόνες και ιδίως αυτούς της ΕΣΔΑ, μετά μάλιστα από καταδίκες της Χώρας μας από το ΕΔΔΑ. Με το π.δ. 258/86 (ΦΕΚ Α 106) έγινε η μεταγλώττιση του ΚΠοινΔ από την καθαρεύουσα στην καθομιλούμενη γλώσσα, η οποία δεν ενέχει τροποποίησή του, αφού υπερισχύει το αρχικό κείμενο, κατά το άρθρ. 36 παρ. 3 εδ. ε του ν. 1406/1983 (ΑΠ 1450/93 ΠΧ ΜΓ 1268· 1302/86 ΠΧ ΛΖ 98).

9. ΣΤ. Ο νέος ΚΠοινΔ. Από 1.7.2019 ισχύει ο νέος ΚΠοινΔ που ψηφίστηκε από τη Βουλή με το ν. 4620/2019 (ΦΕΚ Α' 96/11.6.2019), «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας».

Στην εμπεριστατωμένη ΑιτΕκθ που συντάχτηκε από τον Πρόεδρο της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής Καθηγητή Θεοχάρη Δαλακούρα τονίζεται ιδιαίτερα ότι οι πολλές τροποποιήσεις στον προίσχ. ΚΠοινΔ από το 1950 και εντεύθεν επηρέασαν «την αρχιτεκτονική και εσωτερική αλληλουχία των καθ' έκαστα διατάξεων» και αλλοίωσαν «τη συνοχή και συνάρτηση των μερών» του κειμένου, πράγμα που αποτελεί κοινή διαπίστωση. Αλλά και πέραν τούτων ο προίσχ. ΚΠοινΔ στη γένεσή του εμφάνιζε συγκεκριμένες ελλείψεις νομοτεχνικής υφής, αλλά και συνοχής, όπως είχε παρατηρηθεί από διακεκριμένους συγγραφείς.

10. Η επιμέλεια σύνταξης του σχεδίου του νέου ΚΠοινΔ ανατέθηκε διαδοχικά σε δύο Νομοπαρασκευαστικές Επιτροπές (του 2015 και του 2018). Μέλη των δύο Επιτροπών αρχικά υπό την προεδρία του Νικολάου Παντελή, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και στη συνέχεια υπό την προεδρία του Θεοχάρη Ι. Δαλακούρα, Καθηγητή Νομικής ΔΠΘ αποτέλεσαν οι Ιωάννης Κ. Γιαννίδης, Καθηγητής Νομικής ΕΚΠΑ, Παναγιώτης Μπρακουμάτσος, Αντεισαγγελέας ΑΠ, Ευάγγελος Δ. Κασαλιάς, Εισαγγελέας Εφετών Πειραιά, Νικόλαος Α. Νικολάου, Αντεισαγγελέας Εφετών Πατρών, Χαράλαμπος Θ. Σεβαστίδης, Πρόεδρος Πρωτοδικών Αθηνών, Αριστομένης Β. Τζαννετής, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΕΚΠΑ, Αθανάσιος Κ. Ζαχαριάδης, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΑΠΘ, Δημήτριος Γ. Συμεωνίδης, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΔΠΘ και Βασίλειος Δ. Δημακόπουλος, Δικηγόρος Αθηνών.

11. Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή επεξεργάστηκε και κατέθεσε ένα πλήρως ανανεωμένο και εναρμονισμένο με τις σύγχρονες δικαιοκρατικές απαιτήσεις Σχέδιο ΚΠΔ, το οποίο προέκυψε αφενός μέσα από τη συσχέτιση και αξιοποίηση όλων των προηγούμενων προσπαθειών κωδικοποίησης και όλων των επιστημονικών θέσεων των τελευταίων είκοσι ετών και αφετέρου μέσα από την επιστημονική εξέλιξη των ευρωπαϊκών δρωμένων στο χώρο του Δικαίου (Αποφάσεις-πλαίσιο, Συμβάσεις, Οδηγίες κ.ά.). Έτσι, λήφθηκαν υπόψη και αξιοποιήθηκαν προτάσεις και θέσεις από το ΣχΚΠΔ του 1995 υπό την Προεδρία του αιμνηστου Καθηγητή Ι. Μανωλεδάκη, μεγάλο μέρος προτάσεων και θέσεων από το ΣχΚΠΔ του 2014 υπό την Προεδρία Λ. Μαργαρίτη, και βεβαίως θέσεις από τις ενδιάμεσες Επιτροπές υπό την Προεδρία του αιμνηστου Εισαγγελέα ΑΠ Ε. Κρουσταλάκη, έτσι ώστε η όλη προσπάθεια να αποκρυσταλλώνει την ενοποιό δύναμη των κοινά αποδεκτών δικαίων και ανάλογων ρυθμίσεων, αλλά και την κοινή πεποίθηση της αναγκαιότητας προώθησης νέων θεσμών για την υπέρβαση διαχρονικών αγκυλώσεων της ποινικής δικονομικής

Γενική εισαγωγή

πραγματικότητάς μας. Η υπέρβαση αυτή, άλλωστε, θα αποτελέσει και την απαρχή για τη δημιουργία μιας νέας εικόνας του ποινικού μας συστήματος, η οποία θα ενδυναμώνει τη θεσμική διάσταση των παραγόντων της δίκης, ενισχύοντας τα δικαιώματά τους, εξασφαλίζοντας την ταχύτερη εκδίκαση των υποθέσεων και εν τέλει εμπεδώνοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο σύστημα απονομής της ποινικής μας Δικαιοσύνης. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

12. Όσα αναφέρονταν στην εισηγητική έκθεση γενικής εισηγήσεως του προϊσχ. Κώδικα του 1950 (Έκθεση Γενικής Εισηγήσεως της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής, σε: Ζαχαρόπουλου, Ελληνική Ποινική Δικονομία, 1950, σελ. 23) σχετικά με τις στοχεύσεις και τις προτεραιότητες του τότε Σχεδίου μπορεί να λεχθεί ότι ισχύουν διαχρονικά και για τον παρόντα νέο ΚΠοινΔ. Όπως και τότε, έτσι και τώρα συνεχίζει να προέχει το κατά πόσον ο ΚΠοινΔ «διασφαλίζει κατά τον προσφορώτερον, ταχύτερον και μάλλον πρακτικόν τρόπον τας βασικάς αρχάς της φιλελευθέρας και δημοκρατικής διεξαγωγής της ποινικής ανακρίσεως και της ποινικής δίκης και κατά πόσον συνθέτει τας δύο μεγάλας ηθικά και κοινωνικά ανάγκας της πλήρους κατοχυρώσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτου αφ' ενός και της αποτελεσματικής προστασίας της Πολιτείας και της εννόμου τάξεως από των εγκληματικών προσβολών αφ' ετέρου». Εύλογα άλλωστε, αφού η επιτυχής σύνθεση των δύο αυτών συγκρουόμενων αναγκών συνεχίζει να καταγράφεται ως ζητούμενο κάθε σύγχρονο νομοθέτη, που οφείλει να προστατεύσει τόσο τα συμφέροντα του κράτους και της κοινωνίας για καταστολή του εγκλήματος, όσο και το συμφέρον του ατόμου έναντι προσβολών της ελευθερίας του. Πάντως, το καταρχήν προβάδισμα σε αυτό το ζητούμενο ανήκει στην προστασία του ατόμου, καθόσον ο κίνδυνος καταδίκης ενός αθώου βαρύνει περισσότερο «στα μάτια» του κοινωνικού συνόλου, που προτιμά ανεπιφύλακτα για λόγους κοινωνικής συνοχής και πολιτισμού τη μη τιμώρηση ενός ενόχου από την καταδίκη ενός αθώου (έτσι και κατά την κλασική ρήση του Ουλπιανού «κάλλιον γάρ εστίν, ανεκδίκητον μένειν τον αμαρτήσαντα, ήπερ τον αναίτιον καταδικάζεσθαι»). Γι' αυτό και ως αδικία, η δικαστική πλάνη που έχει θύματα αθώους πολίτες είναι πολύ βαρύτερη από την πλάνη μη τιμώρησης ενός ενόχου, αφού συνδέεται με την εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, αλλά και με την ίδια τη λειτουργία του συστήματος και των εγγυήσεών του. Το αρχικό αυτό προβάδισμα δεν σημαίνει, βέβαια, σε καμιά περίπτωση ότι ο δικονομικός νομοθέτης θυσιάζει ή με άλλες λέξεις αποδυναμώνει ουσιαδώς το συμφέρον προστασίας της κοινωνίας, ανάγοντας έτσι σε σκοπό της ποινικής δίκης τη διασφάλιση του ατόμου έναντι της πολιτείας. Δοθέντος ότι ο νομοθέτης οφείλει πάντοτε να επιδιώκει σε γενικό επίπεδο την εναρμόνιση των συγκρουόμενων αξιών (αρχή της πρακτικής αρμονίας), χωρίς να ακυρώνει καμιά από αυτές, είναι φανερό ότι το προβάδισμα του ατομικού συμφέροντος δεν συρρικνώνει την ποινική λειτουργία της πολιτείας, αλλά λειτουργεί απλώς ως κανόνας προτεραιότητας κατά την αντιμετώπιση του ποινικού φαινομένου. Ως κανόνας δηλαδή, ο οποίος επηρεάζει, όχι τόσο το αποτέλεσμα, όσο κυρίως τη μορφή της ποινικής δίκης, προσδίδοντας σε αυτήν δικανικό σχήμα και αναδεικνύοντας επαρκώς τη σπουδαιότατη σημασία των δικονομικών τύπων ως φραγμών της αυθαιρεσίας των κρατικών οργάνων και συνάμα ως εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

13. Η διατήρηση της παραδοσιακής μορφής της ηπειρωτικής δίκης στο νέο ΚΠοινΔ. Με δεδομένο ότι η διαμόρφωση του μικτού ποινικού δικονομικού συστήματος, που εμφανίζεται ως κυρίαρχο σύστημα στις έννομες τάξεις των χωρών της

ηπειρωτικής Ευρώπης, αποτελεί προϊόν μιας μακρόχρονης διαδικασίας από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα, κρίθηκε σκόπιμο να διατηρηθεί η ηπειρωτική δόμηση της μορφής της ποινικής δίκης και οι κεντρικοί θεσμοί της. Ως κύρια χαρακτηριστικά του νέου ΚΠοινΔ ισχύουν, μετά ταύτα, τα ίδια εν πολλοίς χαρακτηριστικά που αναφέρει η Έκθεση Γενικής Εισηγήσεως της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής (Ζαχαρόπουλου, Ελληνική Ποινική Δικονομία, 1950, σελ. 23 επ.), όπως:

α) Η διατήρηση του μικτού τύπου διαδικασίας, αλλού με ενίσχυση των αρχών του εξεταστικού συστήματος και αλλού των αρχών του κατηγορητικού συστήματος.

β) Η δόμηση της μορφής της δίκης με βάση τα ίδια στάδια και τους ίδιους παράγοντες της δίκης (διαδίκους, κύρια και βοηθητικά πρόσωπα απονομής δικαιοσύνης).

γ) Η ισοστάθμιση των αναγκών προστασίας της κοινωνίας και του ατόμου.

δ) Η διατήρηση του αυτεπάγγελτου της ποινικής δίωξης στον μεγαλύτερο όγκο των αδικημάτων.

ε) Η διασφάλιση του δικαιώματος της ακρόασης των διαδίκων, αλλά και των λοιπών δικαιωμάτων τους, κατά τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης.

στ) Η διατήρηση της συμμετοχής του λαϊκού στοιχείου στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

ζ) Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, αλλά και η αναγνώριση των ορίων της ηθικής απόδειξης (αποδεικτικές απαγορεύσεις, υποχρέωση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας των εν ευρεία εννοία αποφάσεων). Βλ. περί τούτων ΑιΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

14. Η ισόρροπη ανταπόκριση στις σύγχρονες τάσεις του ευρωπαϊκού χώρου.

Καθώς, βέβαια, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρείται μια συνεχής επισημονική και νομοθετική κινητικότητα στο χώρο της ποινικής δίκης και των δικαιωμάτων, κρίθηκε ως αναγκαία η εξέταση και αποδοχή συγκεκριμένων εκφράσεων αυτής της κινητικότητας, όπως θα επέβαλλε κάθε σύγχρονο νομοθέτημα. Σημεία αναφοράς της κινητικότητας αυτής αποτελούν τόσο η κατά κόρον «αναζητούμενη» επιτάχυνση απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, όσο και η ενίσχυση και διεύρυνση των δικαιωμάτων των διαδίκων και ιδίως του κατηγορουμένου, καθώς και η αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού κυρίως στο πεδίο αντιμετώπισης της οργανωμένης εγκληματικότητας. Η κινητικότητα αυτή εκφράζεται είτε με τη διάπλαση νέων δικονομικών θεσμών είτε με τη μετεξέλιξη υφισταμένων θεσμών κατά το πρότυπο άλλων συστημάτων, είτε με την απόρριψη ή την απένταξη τους από το ισχύον δικονομικό σύστημα. Στο σύνολο των ειδικότερων αυτών εκφράσεων αντιστοιχούν, πάντως, συγκεκριμένες τάσεις διαμόρφωσης του ισχύοντος δικονομικού συστήματος προς την κατεύθυνση μιας πιο ουσιαστικής σύζευξης των στοιχείων της εξεταστικής και κατηγορητικής δίκης. Μιας σύζευξης, που ούτως ή άλλως δρομολογείται και προωθείται με μεγάλες ταχύτητες σε διεθνές επίπεδο, όπως αποδείχθηκε στο παράδειγμα του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου (ν. 3003/2002), αλλά κυρίως στο παράδειγμα των αποφάσεων-πλαισίων και νυν των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βλ. περί τούτων ΑιΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

15. Ως πρώτη αποτύπωση αυτών των νεότερων τάσεων εγγράφεται η παρατηρούμενη σε διεθνές πεδίο ενδυνάμωση του ρόλου του εισαγγελέα. Ορατό είναι τούτο σε έννομες τάξεις του παραδοσιακού μικτού δικονομικού συστήματος που είτε προβαίνουν σε τομές καθιστώντας ευθέως τον εισαγγελέα απόλυτο κυρίαρχο της προδικασίας (όπως η αυστριακή –νόμος περί συμπλήρωσης της αναμόρφω-

Γενική εισαγωγή

σης της ποινικής διαδικασίας II, BGBI I 2007/112– και παλαιότερα η γερμανική), είτε διευρύνουν το πεδίο των λειτουργικών εισαγγελικών αρμοδιοτήτων (όπως η ελληνική με την παροχή στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών της δυνατότητας αρχαιοθέτησης των υποθέσεων του μονομελούς πλημμελειοδικείου ή η γερμανική στις περιπτώσεις αναστολής ή αποχής από την ποινική δίωξη), είτε προετοιμάζονται για την υποδοχή νέων θεσμών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (όπως αυτού του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα κατ' άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΕ και των θεσμών της Eurocol και της Eurojust που προωθούν τη συνεργασία των εθνικών δικωκτικών αρχών σε ευρωπαϊκό επίπεδο). Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

16. Ως κεντρική τάση στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης αναδύεται, περαιτέρω, η τάση εμπλουτισμού της ποινικής δίκης με στοιχεία της κατηγορητικής δίκης αγγλοαμερικανικού προτύπου, τόσο σε σχέση με τον ρόλο του δικάζοντος δικαστή κατά την εξέταση των μαρτύρων (διασταυρούμενη εξέταση) ή των λοιπών αποδείξεων (Schünemann, Zur Reform der Hauptverhandlung im Strafprozeß, GA 1978, 161 επ., Dencker, Informelles Kreuzverhör, FS für Kleinknecht, 1985, σελ. 79 επ.), όσο και σε σχέση με την πιο απόλυτη ισχύ της αρχής της αμεσότητας κατά την αποδεικτική διαδικασία (Weigend, Unmittelbare Beweisaufnahme – ein Konzept für das Strafverfahren des 21. Jahrhunderts?, FS für Eisenberg, 2009, σελ. 657 επ.), καθώς και σε σχέση με τους ειδικότερους ρόλους των παραγόντων της δίκης στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας. Στην κατεύθυνση αυτή συζητείται ο μετριασμός των έντονων στοιχείων του εξεταστικού τύπου που παρατηρούνται στον πρόεδρο του δικαστηρίου κατά τη διεξαγωγή των αποδείξεων στην ακροαματική διαδικασία, σε συνδυασμό με την ενδυνάμωση των ρόλων του εισαγγελέα αφενός και του συνηγόρου υπεράσπισης αφετέρου. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

17. Ως εξίσου διευρυμένη τάση στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης αναδεικνύεται η τάση θέσπισης αυστηρότερων ποινικών διατάξεων και συνάμα επαχθέστερων δικονομικών και εγκληματοποληηπτικών μέτρων για την καταπολέμηση και ευχερέστερη εξιχνίαση των μορφών τρομοκρατικής και εν γένει οργανωμένης εγκληματικής δράσης. Η τάση αυτή βαρύνεται με τη δομικής φύσης μεταστροφή των προτεραιοτήτων που επήλθε στο δικονομικό δίκαιο αναφορικά με τη σημασία των προστατευόμενων αξιών της κοινωνίας και του ατόμου, αλλά και την κατασταλτική ή μη κατεύθυνση της ποινικής προδικασίας. Αποτέλεσμα αυτής της μεταστροφής είναι η διάβρωση της προδικασίας με προληπτικά (δικονομικά) μέτρα (όπως η ανακριτική διείσδυση, η παρακολούθηση, η διασταύρωση προσωπικών δεδομένων κ.τ.λ.), που –παρότι παραμένουν έκθετα από δικαιοκρατική άποψη– «νομιμοποιούνται» με την επίκληση της αυξημένης ανάγκης προστασίας της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

18. Στις νεότερες τάσεις εναλλακτικής απονομής της ποινικής δικαιοσύνης ανήκει και η τάση θέσπισης της ποινικής συνδιαλλαγής. Η εισαγωγή του θεσμού αυτού, που σε ορισμένες περιπτώσεις καθίσταται επιτακτική (όπως λ.χ. στις περιπτώσεις που αφορά το άρθρ. 10 της από 15/3/2001 Απόφασης-Πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, βλ. Λίβω, Οι πνευματικές βάσεις της ελληνικής ποινικής δικονομίας, ΠοινΧρ 2005, 305 υποσημ. 29· Καλφέλη, Οι ραγδαίες αλλαγές στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, ΠοινΧρ 2011, 241 επ.· Δαλακούρα, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2012, σελ. 74 επ.), υλοποιεί τη δυνατότητα απονομής ποινικής δικαιοσύνης με γνώμονα τη βούληση των διαδίκων. Προς τούτο προϋποτίθεται, βέβαια, η κατάλληλη κατάσταση του δικονομικού μηχανισμού και της

συναφούς διαδικασίας, έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει και τέτοιους εναλλακτικούς τρόπους εκδίκασης των εγκλημάτων, οι οποίοι να εντάσσονται συστηματικά και να υπακούουν στον ίδιο σκοπό της δίκης. Συνάμα προϋποτίθεται ο ακριβής καθορισμός των εγκλημάτων που θα επιτρέπουν τη δυνατότητα συνδιαλλαγής, έτσι ώστε να εξειδικεύεται το πεδίο εφαρμογής της. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

19. Η μέχρι τώρα εισαγωγή ειδικότερων μορφών ποινικού συμβιβασμού στο ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα, όπως η ποινική διαπραγμάτευση, υπήρξε προβληματική στο βαθμό που αντιμετωπιζόταν ως ξένο σώμα και ρωγμή στην παραδοσιακή μορφή της δίκης. Παρά ταύτα προσπάθειες θέσπισης μορφών ποινικού συμβιβασμού έγιναν τόσο στο ΣχΚΠΔ υπό την Προεδρία του αιμνηστού Ι. Μανουλεδάκη όσο και στο ΣχΚΠΔ υπό την Προεδρία Λ. Μαργαρίτη. Ένθεν κακείθεν αναπτύχθηκαν προβληματισμοί και θέσεις, βασισμένες στην πλειοψηφία τους σε εμπειρίες είτε του καθαρού αγγλοαμερικανικού χώρου είτε του ευρωπαϊκού χώρου (βλ. Τριανταφύλλου, σε: Λ. Κοτσαλή, Ελευθερία, Υπευθυνότητα, Κράτος Δικαίου, 2011, σελ. 199 επ. Μυλωνόπουλου, ΠοινΧρ 2013, 81 επ. Ανδρουλάκη, ΠοινΧρ 2014, 401 επ. Τζαννετή, ΠοινΧρ 2016, 15 επ. Καλφάλη, ΠοινΧρ 2016, 321 επ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2016, 326 επ. Τσόγκα, ΠοινΔικ 2016, 288 επ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, ΠοινΔικ 2016, 641 επ.). Μια επιφυλακτική προώθηση του θεσμού αυτού προωθήθηκε στο παρόν ΣχΚΠΔ, με την επίγνωση ότι η εφαρμογή του θα εξαρτηθεί από τη συνδρομή συγκεκριμένων προϋποθέσεων και από αλλαγή νοοτροπίας του συνόλου των παραγόντων της δίκης. Πάντως, ευρεία εφαρμογή έχουν επιφυλάξει τα τελευταία χρόνια στο θεσμό της ποινικής διαπραγμάτευσης πολλές έννομες τάξεις της ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως εσχάτως η Γερμανία (§ 257c StPO – BT-Drs. 65/2009) και προηγουμένως η Αυστρία (§ 194, 208 ÖstStPO – BGBl I 2004/19), παλαιότερα η Ισπανία και Γαλλία, κυρίως όμως η Ιταλία το 1991 με μια δέσμη συμβιβαστικών διαδικασιών αντίστοιχων του αγγλοαμερικανικού δικαίου (βλ. Θ. Δαλακούρα, Υπερ 1993, 475 επ. *Chianario*, ΠοινΧρ 1996, 464 επ.). Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

20. Τέλος, εξίσου ευμεγέθη ορίζοντα εμφανίζει στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις η τάση διεύρυνσης της εφαρμογής του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη. Ο εν λόγω θεσμός, που προσδίδει ουσιαστικό περιεχόμενο στην αρχή της σκοπιμότητας, εγγράφεται ως μία εκ των προσφορότερων λύσεων για την αποσυμφόρηση των πινακίων των δικαστηρίων από υποθέσεις ήσσονος σημασίας ή ειδικών χαρακτηριστικών. Η μέχρι τώρα εισαγωγή του θεσμού αυτού στο πεδίο της μικρής ή μεσαίας εγκληματικότητας των ανηλικών (άρθρο 45Α ΚΠΔ) οφείλει να επεκταθεί με σύνεση και σε άλλες περιπτώσεις (βλ. Θ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2014, 321 επ.), κατά το πρότυπο των ρυθμίσεων λ.χ. των §§ 153, 153a-f και 155a του γερμανικού ΚΠΔ (βλ. Meyer-Goßner, Strafprozessordnung, 59^η έκδ. 2016, § 153 αρ. 1 επ.), της § 191 του Αυστριακού ΚΠΔ (βλ. Venier, Einstellung und Anklage im neuen Strafprozessrecht, ÖJZ 2007, 905 επ.), αλλά και των άρθρων 41-1 και 41-2 του Γαλλικού ΚΠΔ (Fourment, Procédure Pénale, 2008, σελ. 138-53. Ιδιαίτερα συνιστάται, μάλιστα, για τη μείωση του δικαστικού φόρτου, η επιλογή προσωρινής διακοπής της διαδικασίας και η εξάρτηση της οριστικής ανάλωσης της ποινικής αξίωσης της πολιτείας από την εκπλήρωση συγκεκριμένων όρων ή καθυκόντων εκ μέρους του κατηγορουμένου για πλημμέλημα. Βλ. περί τούτων ΑιτΕκθ του νέου ΚΠοινΔ.

21. Κατά την άποψη της Συντακτικής του Επιτροπής ο νέος ΚΠοινΔ ενσαρκώνει μια ουσιώδη και πολύπλευρη μεταρρύθμιση του ισχύοντος δικονομικού δικαίου στην κατεύθυνση ενίσχυσης της αξιακής δομής του, αλλά και της λειτουργικότητάς

Γενική εισαγωγή

του, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες πολύπλευρες προκλήσεις της εποχής μας. Η προώθηση νέων θεσμών στο πλαίσιο του υπακούει μεν στην ανάγκη ταχείας απονομής της δικαιοσύνης, εντάσσεται ωστόσο απρόσκοπτα στη λογική ενότητα του δικονομικού συστήματος και νομιμοποιείται αναλόγως. Αντιστοίχως, νομιμοποιούνται ως εξαιρετικού χαρακτήρα μέτρα οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, στο βαθμό που ενισχύονται οι ανάλογες εγγυήσεις διενέργειάς τους, ενώ εντάσσονται στον Κώδικα και οι διάσπαρτοι σε ειδικούς ποινικούς νόμους προβλεπόμενοι δικονομικοί θεσμοί, όπως του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος. Έτσι, άλλωστε, προκύπτει η ζητούμενη για κάθε νομοθέτημα εσωτερική αλληλουχία των ειδικότερων διατάξεών του και η θεσμική διάρθρωσή του κατά ενιαίο, προβλέψιμο, ελέγξιμο και δικαιοκρατικά εφαρμόσιμο τρόπο. Ως συνεκτικό επιστημονικό έργο, εν κατακλείδι, σκοπεί παράλληλα με την εξασφάλιση των προϋποθέσεων μιας δικονομικά άψογης ποινικής δίκης να συνεισφέρει στην επαύξηση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών στην απονομή της δικαιοσύνης και στην έννοια του κράτους δικαίου.

22. Μεταβατικό ποινικό δικονομικό δίκαιο. Οι δικονομικοί νόμοι, αν δεν ορίζουν κάτι άλλο, καταλαμβάνουν και τις εκκρεμείς υποθέσεις, ως προς το ατέλεστο μέρος τους, όπως λ.χ. εφαρμογή του άρθρ. 3 παρ. 2 εδ. θ ν. 3943/2011 και για εκκρεμείς υποθέσεις φοροδιαφυγής ή για όσες δεν έχει κινηθεί ακόμη δίωξη, οπότε αρμόδιο για τη δίωξη φοροδιαφυγής σε ορισμένα εγκλήματα είναι ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος (ΟΛΑΠ 1/14 ΠοινΔ 2014.99), όχι μόνο σχετ. με τη διαδικασία, αλλά και για τη θέση των διαδίκων. Το γεγονός ότι οι δυσμενέστερες ουσιαστικές ποινικές διατάξεις του νεότερου νόμου δεν μπορούν να εφαρμόζονται στις πράξεις που είχαν τελεστεί προ της ισχύος αυτού, δεν επηρεάζει την επί των αυτών εγκλημάτων εφαρμογή των δικονομικών διατάξεων εφόσον η εφαρμογή των τελευταίων ρητά επιβάλλεται από το νόμο (ΟΛΑΠ 390/92· ΑΠ 492/18 ΤΝΠ ΔΣΑ). Δεν μπορεί δε να συνιστά κριτήριο της αναδρομικής εφαρμογής ή όχι μιας δικονομικού περιεχομένου διατάξεως το αν αυτή έχει ή όχι, κατά το μέρος της δίκης που δεν έχει, ακόμη, περατωθεί, δυσμενέστερες συνέπειες για τον κατηγορούμενο από αυτές που είχαν οι διατάξεις που ίσχυαν κατά το χρόνο τελέσεως της πράξεως, γιατί, έτσι, θα αναιρείτο ο χαρακτήρας της διατάξεως αυτής ως δικονομικής, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ασφάλεια δικαίου (ΟΛΑΠ 1/14 ό. ανωτ.). Το νομότυπο της διαδικαστικής πράξης ορίζεται από το νόμο που ίσχυε κατά το χρόνο που τελέσθηκε. Επίσης, η αρμοδιότητα καθορίζεται από το νόμο του χρόνου της εκδίκασης (ΑΠ 1216/16 ΤΝΠ ΔΣΑ). Αρκεί η μεταβολή των κανόνων περί αρμοδιότητας να έγινε κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο και με αντικειμενικά κριτήρια. Βλ. περί όλων τούτων αναλυτ. άρθρ. 596, καθώς και άρθρ. 432 αρ. 6.

23. Ο παρών νέος ΚΠοινΔ, ο οποίος ισχύει από 1.7.2019, περιέχει σειρά μεταβατικών διατάξεων στα άρθρ. 585-592 αυτού, με τα εξής βασικά χαρακτηριστικά: α) Από την έναρξη ισχύος του καταργούνται ο ΚΠοινΔ (ν. 1493/17.8.1950) κ.ά. συναφείς δικονομικές φύσεως ειδικοί νόμοι που κατονομάζονται στα άρθρ. 585, 586 και 587. β) Η παράσταση πολιτικής αγωγής των ειδικών νόμων θεωρείται πλέον ως παράσταση προς υποστήριξη της κατηγορίας, αστικές δε αξιώσεις εκκρεμείς παραπέμπονται στα πολιτικά δικαστήρια (άρθρ. 588). γ) Οι εκκρεμείς υποθέσεις ενώπιον του ΣυμβΕφ περατώνονται κατά τη διαδικασία που προβλεπόταν στις καταργούμενες διατάξεις (άρθρ. 589 παρ. 1). δ) Αποφάσεις και βουλεύματα που εκδόθηκαν μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος κώδικα υπόκεινται στα ένδικα μέσα και στις διατυπώσεις άσκησής τους που προέβλεπε ο καταργούμενος ΚΠοινΔ και εκδικάζο-